

Sygn. akt I ACa 31/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Ewa Kaniok

Sędzia SA Przemysław Kurzawa (spr.)

Sędzia SA Dorota Markiewicz

Protokolant st. sekr. sąd. Joanna Baranowska

po rozpoznaniu w dniu 4 lipca 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa W. W.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 10 września 2012 r.

sygn. akt XXIV C 360/12

1. oddala apelację;

2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego w instancji odwoławczej.

I ACa 31/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 30 marca 2012 r. (data wpływu), pełnomocnik powoda W. W., wniósł o zobowiązanie pozwanego – Skarbu Państwa – Dyrektora Generalnego Służby więziennej do zaniechania działań naruszających dobra osobiste powoda oraz usunięcia skutków już powstałego naruszenia tj. do przeniesienia go do jednostki penitencjarnej bądź celi, w której dobra osobiste powoda nie byłyby zagrożone, o zobowiązanie pozwanego do przeproszenia powoda za dokonane już naruszenia dóbr osobistych, których skutków nie da się usunąć, o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 80.000 zł., tytułem zadośćuczynienia za doznane krzywdy, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie na wskazany cel społeczny – na rzecz Fundacji (...) z siedzibą w W. kwoty 5.000 zł. Wniósł także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania.

W uzasadnieniu wskazał, że powód od roku 1994 przebywał w kilku Aresztach Śledczych i Zakładach Karnych na terenie kraju, tj.: od dnia 22 stycznia 1994 r. do dnia 20 czerwca 1994 r. oraz od dnia 17 sierpnia 1994 r. do dnia 3

kwietnia 1996 r. w Areszcie Śledczym W.-B. w W., od dnia 20 czerwca 1994 r. do dnia 17 sierpnia 1994 r. w Areszcie Śledczym W.-M. w W., od dnia 3 kwietnia 1996 r. do dnia 7 lutego 1997 w Zakładzie Karnym w W., od dnia 7 lutego 1997 r. do dnia 11 grudnia 1997 r., od 18 lutego 1998 r. do 4 marca 1998 r., od 3 września 2006 r. do 22 listopada 2006 r. oraz od 21 maja 2010 r. do 25 sierpnia 2010 r. w Areszcie Śledczym w S., od 11 grudnia 1997 r. do 18 lutego 1998 r., od 4 marca 1998 r. do 5 listopada 1998 r., od 13 listopada 1998 r. do 27 stycznia 1999 r., od 12 lipca 2007 r. do 24 września 2008 r. oraz od 3 kwietnia 2009 r. do 18 września 2009 r. w Zakładzie Karnym w N., od dnia 5 listopada 1998 r. do 13 listopada 1998 r. oraz od 22 listopada 2006 r. do 12 lipca 2007 r. w Zakładzie Karnym w G., od 27 stycznia 1999 r. do 1 czerwca 2000 r. w Zakładzie Karnym w P., od dnia 1 czerwca 2000 r. do dnia 11 września 2001 r. w Zakładzie Karnym w S., od dnia 11 września 2001 r. do dnia 3 lutego 2004 r. w Zakładzie Karnym w C., od dnia 24 września 2008 r. do dnia 3 kwietnia 2009 r. w Zakładzie Karnym w G. oraz od dnia 25 sierpnia 2010 r. do dnia wniesienia powództwa w Zakładzie Karnym w G..

W jednostkach tych powód osadzony był w celach mieszkalnych, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego była mniejsza niż przewidziana przepisami prawa norma wynosząca 3 m² na jedną osobę. Warunki, w jakich przebywał powód utrudniały wykonywanie najprostszych czynności i miały duży wpływ na zachowanie współosadzonych wywołując wśród nich konflikty, co skutkowało pogorszeniem się stanu zdrowia psychicznego i fizycznego powoda. Ponadto osadzeni nie mieli dostępu do środków higieny osobistej i ciepłej wody, zaś w celach nie było dostatecznej wentylacji. Cele nie były także odpowiednio oświetlone, co było spowodowane niedostatecznym dostępem światła dziennego oraz ograniczeniem w dostawie światła sztucznego. Cele mieszkalne znajdowały się także w złym stanie technicznym. Na ścianach, podłogach i sufitach występowało zagrzybienie oraz ze ścian odpadała farba. Do naruszenia dóbr osobistych powoda miało także dojść poprzez niezapewnienie odpowiedniej intymności i nieskrępowania przy korzystaniu z kądek sanitarnych. Zdaniem powoda kądeki te były źle odizolowane od pozostałej części cel mieszkalnych i nie zapewniały intymności przez co osadzeni zmuszeni byli załatwiać potrzeby fizjologiczne w obecności innych osadzonych. Nieodpowiednie odizolowanie kądeka sanitarnego było także przyczyną rozprzestrzeniania się po celi mieszkalnej nieprzyjemnych zapachów. Zdaniem pełnomocnika powoda postępowanie pozwanej poprzez dopuszczenie do tak licznych uchybień naruszało dobra osobiste powoda, a także było bezprawne (k. 2 – 6).

W odpowiedzi na pozew z dnia 11 czerwca 2012 r. , pozwany Skarb Państwa – Dyrektor Generalny Służby Więziennej zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu.

Pozwany odnośnie roszczeń powoda związanych z jego pobytami we wskazanych jednostkach podniósł zarzut przedawnienia za okres poprzedzający trzy lata przed wniesieniem powództwa. Podnosił także, że powód nie wykazał przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa takich jak bezprawne naruszenie dobra osobistego, winy sprawcy, krzywdy, czy też związku przyczynowo skutkowego między bezprawnym i zawinionym naruszeniem, a doznaną krzywdą, które to przesłanki powinny zaistnieć łącznie. Pozwany podnosił, że osadzanie powoda w niektórych jednostkach penitencjarnych w warunkach przeludnienia do dnia 6 grudnia 2009 r. nie było bezprawne z uwagi na obowiązywanie do tego dnia art. 248 k.k.w. przewidującego możliwość osadzania skazanych w celach, w których powierzchnia przypadająca na jednego skazanego nie przekraczała 3 m² przy spełnieniu określonych warunków w postaci powiadomienia przez dyrektora jednostki penitencjarnej sędziego penitencjarnego o tym fakcie. Pozwany wskazywał, że w przypadku jednostek, w których przebywał powód warunek ten zawsze był spełniany. Ponadto po dniu 6 grudnia 2009 r. powód nie był osadzany w przeludnionych celach. Dodatkowo pozwany podnosił, że powód miał w jednostkach penitencjarnych zapewniony dostęp do niezbędnych środków higieny i ciepłej wody w zakresie przewidzianym przepisami, zaś w celach zapewniona była sprawna wentylacja. Cele były także wyposażone w niezbędny sprzęt kwaterunkowy wymagany przepisami prawa oraz były w dobrym stanie technicznym. Wszelkie uszkodzenia wyposażenia wynikały natomiast wyłącznie z zamierzonych działań osadzonych. Odnośnie podnoszonego przez powoda niewłaściwego wykonania kądek sanitarnych pozwany wskazał, iż są one wykonane zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami oraz z uwzględnieniem wymogów bezpieczeństwa osadzonych. Dodatkowo pozwany podnosił, że powodowi była zapewniona odpowiednia do zgłaszanych potrzeb opieka medyczna.

Pozwany podnosił, że powód nie udowodnił wystąpienia u niego wskazanych w pozwie dolegliwości i uszczerbku na zdrowiu. Podnosił przy tym, że pewne dolegliwości i ograniczenia swobody są wpisane w istotę kary pozbawienia wolności, zaś warunki bytowe zapewnione powodowi w jednostkach penitencjarnych były i tak lepsze niż sytuacja lokalowa wielu rodzin w Polsce zajmujących mieszkania komunalne o znacznie niższym standardzie (k. 28 – 40).

Wyrokiem z dnia 10 września 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zapadło w oparciu o następujące ustalenia i rozważania.

W. W. przebywał w aresztach śledczych i zakładach karnych od 1994 r. W tym czasie przebywał w wielu jednostkach penitencjarnych na terenie całego kraju, w tym od dnia 24 sierpnia 2008 r. do dnia 3 kwietnia 2009 r. w Zakładzie Karnym w G., od dnia 3 kwietnia 2009 r. do dnia 18 września 2009 r. w Zakładzie Karnym w N., od dnia 21 maja 2010 r. do dnia 25 sierpnia 2010 r. w Areszcie Śledczym w S. oraz od dnia 25 sierpnia 2010 r. do dnia wniesienia pozwu w Zakładzie Karnym w G. (bezsporne, informacja o pobytach i orzeczeniach k. 42 – 46, pismo informacyjne Dyrektora AŚ w C. k. 49 - 53).

W czasie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w G. W. W. nie przebywał w celach, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego nie przekraczała 3 m². Cele, w których przebywał W. W., były wyposażone w niezbędne urządzenia sanitarne odgródzone od pozostałej części celi w sposób zapewniający intymność. Osadzeni oprócz podstawowych urządzeń sanitarnych w celach mogli korzystać z łaźni z częstotliwością ustaloną zgodnie z regulaminem. W celach znajdowała się także sprawna instalacja wentylacyjna. Osoby przebywające w tym Zakładzie Karnym miały zapewnioną należytą opiekę medyczną oraz zaplecze żywieniowe. Osadzonym w Zakładzie Karnym w G. zapewniano także dostęp do zajęć sportowo rekreacyjnych, organizowano dla nich konkursy i zawody sportowe, jak również imprezy kulturalne. Osadzeni mogli też korzystać ze znajdującej się w Zakładzie biblioteki oraz radiowęzła. Mogli też posiadać w celach telewizor i radio (pismo informacyjne Dyrektora ZK w G. k. 221 – 222, Notatki urzędowe k. 223, k. 224, k. 225 – 226, sprawozdania z wizytacji ZK w G. przez Sędziego Wizytatora k. 227 – 232, k. 233 – 238, protokół z wizytacji Rzecznika Praw Obywatelskich k. 239 – 246).

Podczas pobytu powoda w Zakładzie Karnym w N. W. W. również nie był osadzany w warunkach przeludnienia. Jednakże część osadzonych w tym Zakładzie Karnym osób w tym samym czasie co powód przebywała w celach, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego była mniejsza niż 3 m². Za każdym razem, gdy w celach występowało przeludnienie, dyrektor Zakładu Karnego w N., zgodnie z dyspozycją obowiązującego wówczas art. 248 k.k.w. zawiadamiał o tym fakcie Sąd Okręgowy w Szczecinie – V Wydział Penitencjarny. Cele, w których przebywał W. W., były w dobrym stanie technicznym i miały zapewnioną dobrą wentylację poddawaną okresowej kontroli przez uprawnione do tego służby. Cele mieszkalne były też poddawane systematycznym konserwacjom i remontom (pismo informacyjne Dyrektora ZK w N. k. 336 – 337, wykaz pomieszczeń w Zakładzie Karnym k. 338 – 339, zarządzenie dyrektora Zakładu Karnego o umieszczeniu części osadzonych w celach, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego nie przekraczała 3 m² wraz z pismem skierowanym do Sędziego Penitencjarnego k. 340 – 341, protokół z przeglądu instalacji wentylacyjnej k. 342 i k. 343, protokół przeglądu technicznego k. 345 – 350).

Podczas pobytu W. W. w Areszcie Śledczym w S. w jednostce tej nie występowało przeludnienie w celach mieszkalnych. Cele mieszkalne, w których przebywali osadzeni spełniały wszystkie wymogi sanitarne i bezpieczeństwa. Skazani mieli zapewniony dostęp do środków higieny i urządzeń sanitarnych. W celach znajdowało się także przewidziane regulaminem wyposażenie kwaterunkowe. Osadzonym zapewniono także stałą opiekę medyczną. Osadzeni mieli także dostęp do organizowanych dla nich zajęć sportowych i kulturalnych, takich jak koncerty, występy, spotkania z ciekawymi ludźmi, spotkania terapeutyczne itp. Mieli także możliwość korzystania ze znajdującej się w Areszcie biblioteki, czy też radiowęzła. Osadzeni za zgodą Dyrektora jednostki penitencjarnej mogli także posiadać w celach mieszkalnych własny telewizor (pismo informacyjne Dyrektora AŚ w S. k. 247, wyjaśnienia kierownika D. Penitencjarnego AŚ w S. k. 258).

Również podczas pobytu powoda w Zakładzie Karnym w G. W. W. nie przebywał w celach, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego wynosiła poniżej przewidzianego przepisami minimum 3 m². Cele, w których przebywał W. W., były wyposażone w niezbędne urządzenia sanitarne odgródzone od pozostałej części celi w sposób zapewniający intymność. Osadzeni oprócz podstawowych urządzeń sanitarnych w celach mogli korzystać z łaźni z częstotliwością ustaloną zgodnie z regulaminem. Osadzonym wydawano też środki czystości w niezbędnych ilościach. Osoby przebywające w tym Zakładzie miały zapewnioną dostęp do opieki medycznej odpowiedni do zgłaszanych problemów zdrowotnych. Osadzeni mieli też zapewnione odpowiednie posiłki. Osoby przebywające w tej jednostce penitencjarnej miały też możliwość korzystania z zajęć sportowo rekreacyjnych, organizowano dla nich konkursy i zawody sportowe, jak również imprezy kulturalne. Cele mieszkalne były też wyposażone w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy, taki jak stoły, taborety, czy szafki na ubrania. W celach znajdowały się sprawne instalacje oświetleniowa i wentylacyjna, a stan techniczny cel mieszkalnych był dobry (protokół przeglądu kominiarskiego instalacji wentylacyjnej k. 141, dokumentacja przydziału środków czystości k. 142 – 143, protokół z wizytacji Zakładu Karnego w G. przez Sędziego wizytatora Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. k. 144 – 145, protokoły z wizytacji Zakładu Karnego w G. przez Sędziego wizytatora Sądu okręgowego w Szczecinie k. 146 – 162, k. 163 – 166, k. 167 – 183, notatka urzędowe k. 187).

We wszystkich jednostkach penitencjarnych, w których przebywał powód, miał on zapewniony dostęp do opieki medycznej. Zgłaszane przez powoda problemy zdrowotne były rozpoznawane przez lekarzy dyżurnych i wydawano powodowi odpowiednie leki i zalecenia co do dalszego sposobu leczenia (książeczki zdrowia powoda k. 205 – 217, k. 249 – 257).

Powyższych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o powołane wyżej dokumenty znajdujące się w aktach, które uznał za wiarygodne w całości, albowiem nie budziły one wątpliwości, co do swej autentyczności i wiarygodności. Powód nie przedstawił żadnych dowodów na okoliczności wskazane w pozwie opierając się jedynie na własnych twierdzeniach. Pozwany zaprzeczył wszystkim wskazanym przez powoda okolicznościom. Dowodem nie może z całą pewnością oświadczenie powoda o pobytach w jednostkach penitencjarnych (k. 14) albowiem nie zawiera ono dokładnych dat pobytów, a ponadto w myśl art. 245 k.p.c. stanowi ono jedynie dokument prywatny, który stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie.

Sąd oddalił wnioski dowodowe powoda, ponieważ powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, nie wskazał konkretnych okoliczności jakie miałyby być wykazane poszczególnymi dowodami. Powód powinien wskazać konkretne okresy w jakich przebywał w przeludnionych czy też niewłaściwie wyposażonych celach oraz konkretne dowody, które miałyby potwierdzić poszczególne okoliczności. Ogólne wskazanie okresów pobytu powoda w aresztach śledczych i zakładach karnych od 1994 r. oraz wymienienie świadków, którzy mieliby zeznawać na okoliczność panujących w celach warunków nie spełnia przesłanki wskazania konkretnych i istotnych z punktu widzenia rozstrzygnięcia okoliczności faktycznych mających być przedmiotem dowodu.

Ponadto z pozwu wynika, że roszczenia powoda dotyczą okresu od 1994., a kończą na pobycie powoda w Zakładzie Karnym w G. rozpoczętym dnia 25 sierpnia 2010 r. Pozwany podniósł skutecznie zarzut przedawnienia roszczeń powstałych przed 30 marca 2009 r., wskazał ponadto, że podczas pobytów powoda w Zakładach Karnych w G., N. i G. oraz w Areszcie Śledczym w S. nie było przeludnienia w tych jednostkach i powód przebywał w celach spełniających normę 3m² na jednego osadzonego. Ponadto pozwany podniósł, że w czasie pobytu powoda w tych jednostkach, powód przebywał w celach właściwie wyposażonych. Powód nie zaprzeczył tym okolicznościom, więc Sąd uznał je za przyznane na podstawie art. 229 w zw. z art. 230 k.p.c., były one także potwierdzone złożonymi przez pozwanego dokumentami.

Uznając, że powództwo w sprawie niniejszej nie zasługuje na uwzględnienie, Sąd Okręgowy wskazał, że powód wniósł o zobowiązanie pozwanego do zaniechania naruszania jego dóbr osobistych, przeproszenie za te naruszenia oraz o zasądzenie zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych, podnosząc, że w zakładach karnych i

aresztach śledczych, w których przebywał od roku 1994 zostały naruszone jego dobra osobiste poprzez osadzenie go w przeludnionych celach, czy też niezapewnienie należytych warunków bytowych.

Pozwany jako jednostka nadrzędna nad wskazanymi przez powoda w pozwie jednostkami penitencjarnymi odpowiada za działania związane z funkcjonowaniem podległych jej jednostek.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż część roszczeń powoda dotyczących jego pobytów w jednostkach penitencjarnych od 22 stycznia 1994 r. do dnia 30 marca 2009 r. uległa przedawnieniu. W sprawie niniejszej powód jako podstawę faktyczną swoich roszczeń wskazał liczne naruszenia jego praw i godności, które miały skutkować naruszeniem jego dóbr osobistych. Przypisując pozwanemu naruszenie jego praw i godności powód zarzucił pozwanemu dopuszczenie się czynów niedozwolonych, dla których to roszczeń zgodnie z art. 442¹ § 1 k.c. (wcześniej art.442 §1 k.c.) termin przedawnienia wynosi trzy lata. Wprawdzie powód w sprawie niniejszej dochodził roszczenia o ochronę dóbr osobistych, dla których termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, to jednak w sprawie niniejszej nie ma on zastosowania albowiem do wskazanych przez powoda naruszeń dóbr osobistych miało dojść na skutek dopuszczenia się przez pozwanego licznych czynów niedozwolonych opisanych w tytule VI księgi III kodeksu cywilnego. W myśl art. 24 k.c. przy naruszeniu dobra osobistego pokrzywdzonemu przysługuje między innymi żądanie zadośćuczynienia na zasadach przewidzianych w kodeksie. Przepisem przewidującym możliwość zasądzenia zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych zamieszczonym w tytule IV księgi III k.c. jest art. 448 k.c. Z uwagi na zamieszczenie tego artykułu wśród przepisów dotyczących czynów niedozwolonych dla określenia terminu przedawnienia zastosowanie znajdzie regulujący tę kwestię, stanowiący przepis szczególny w stosunku do art. 118 k.c., art. 442¹ k.c., zgodnie z którym, jak już wcześniej wspomniano, termin przedawnienia dla roszczeń wynikających z czynów niedozwolonych wynosi trzy lata.

Zgodnie z art. 117 § 2 k.c. po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Pozwany Skarb Państwa, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, nie zrzekł się z korzystania z zarzutu przedawnienia, podnosząc jednocześnie ten zarzut w odpowiedzi na pozew. Wniesienie pozwu przez powoda nastąpiło w dniu 30 marca 2012 r. Podniesienie zarzutu przedawnienia przez pozwanego skutkuje koniecznością oddalenia powództwa za okres przekraczający trzy lata przed dniem wniesienia powództwa tj. do dnia 29 marca 2009 r. włącznie.

W związku z powyższym uzasadnione mogły być roszczenia powoda związane z pobytem w Zakładzie Karnym w G. jednakże jedynie za okres od dnia 30 marca 2009 r. do dnia 3 kwietnia 2009 r., w Zakładzie Karnym w N. od dnia 3 kwietnia 2009 r. do dnia 18 września 2009 r., Areszcie Śledczym w S. od dnia 21 maja 2010 r. do dnia 25 sierpnia 2010 r. oraz w Zakładzie Karnym w G. od dnia 25 sierpnia 2010 r. do dnia wniesienia powództwa.

Zgodnie z art. 23 k.c., dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Zgodnie z art. 24 § 1 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Stosownie zaś do art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

W ocenie Sądu Okręgowego powód, mimo ciążącego na nim obowiązku wynikającego z art. 6 k.c., w żaden sposób nie wykazał, aby skutek działań pozwanego, w całym wskazanym przez powoda okresie, doszło do naruszenia jego dóbr osobistych. Zgodnie zaś z treścią powyższego przepisu ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu

tego wywodzi skutki prawne. Także przepis art. 24 § 1 k.c. rozkłada ciężar dowodu w ten sposób, że na powoda nakłada obowiązek udowodnienia, że pozwany naruszył jego dobra osobiste. Na marginesie można zaznaczyć, że wspomniany przepis formułuje również domniemanie prawne bezprawności naruszenia dóbr osobistych, z którego wynika, że na pozwanym ciąży jedynie obowiązek udowodnienia, że jego działanie bądź zaniechanie naruszające dobra osobiste powoda nie było bezprawne. Jednakże sąd rozważa zaistnienie bezprawności działania pozwanego dopiero w wypadku udowodnienia przez stronę powodową, że doszło do naruszenia jej konkretnych dóbr osobistych, tj. dopiero wówczas, gdy strona powodowa udowodniła fakty przemawiające za zasadnością powództwa.

W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie sposób uznać, aby jakiegokolwiek działania funkcjonariuszy Aresztu Śledczego i Zakładów Karnych, w których przebywał powód skutkowało naruszeniem jego dóbr osobistych.

Powód podnosił, że do naruszenia jego dóbr osobistych doszło poprzez umieszczanie jego osoby w „przeludnionych” celach. Okoliczność ta nie znalazła potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym. Pozwany wykazał natomiast, że w okresie od 30 marca 2009 r. powód miał w celach mieszkalnych zapewnioną normę powierzchniową minimum 3 m².

Wprawdzie podczas pobytu powoda w Zakładzie Karnym w N. część osadzonych przebywała w celach niespełniających tej normy, to jednak problem ten nie dotknął powoda osobiście, w związku z czym pozwany nie ponosi w stosunku do powoda żadnej odpowiedzialności z tego wynikającej. Na marginesie wskazać należy jednakże, że decyzja Dyrektora tego Zakładu Karnego o osadzeniu części osób w celach, których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego nie przekraczała 3 m² była zgodne z przepisami. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 2 października 2007 r. (sygn. akt II CSK 269/07) zaznaczył, że „zapewnienie przez państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego, jednakże osadzenie skazanego w celi w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², przy spełnianiu przesłanek określonych w art. 248 § 1 k.k.w., jest zgodne z prawem”.

Stwierdzeniu powyższemu nie stoi na przeszkodzie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. stwierdzający niekonstytucyjność przepisu art. 248 § 1 k.k.w. W wyroku tym bowiem Trybunał orzekł o utracie mocy niniejszego przepisu po upływie osiemnastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, co nastąpiło w dniu 5 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 96 poz. 620). Oznacza to tym samym, iż przepis art. 248 § 1 k.k.w. utracił moc dopiero w dniu 6 grudnia 2009 r. W. W. w sprawie niniejszej dochodzi roszczeń związanych z pobytem w jednostkach penitencjarnych od 1994r. do dnia wniesienia pozwu, w związku z czym stwierdzić należy, iż pozew W. W. dotyczy także okresu objętego obowiązaniem art. 248 § k.k.w., a zatem nawet gdyby powód w Zakładzie Karnym w N. został umieszczony w przeludnionej celi, to i tak działanie pozwanego nie było bezprawne.

Wprawdzie Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 października 2011 r. (sygn. III CZP 25/11, OSNC 2012/2/15) oraz w wyroku z dnia 27 października 2011 r. (sygn. V CSK 489/10, LEX Nr 1102552) stwierdził, że umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na jednego osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia dóbr osobistych, to jednak nie oznacza to automatycznego i bezwzględnego kwalifikowania takich sytuacji jako naruszenia dóbr osobistych osoby osadzonej. Sąd Najwyższy stwierdził bowiem, że okoliczność umieszczenia osadzonego w przeludnionej celi nie przesądza o zasadności roszczenia o zadośćuczynienie na podstawie art. 448 k.c., którego przyznanie zależy od wielu różnych okoliczności, w tym między innymi od długości przebywania w przeludnionej celi, uciążliwości z tym związanych, poczucia krzywdy i jego stopnia oraz od pozostałych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, które mogą zwiększać poczucie krzywdy lub je osłabiać, a nawet sprawiać, że w ogóle nie powstało.

Podkreślić w tym miejscu należy, że powód przebywając we wskazanych wcześniej Zakładach Karnych i Areszcie Śledczym miał zapewniony dostęp do wszystkich wymaganych urządzeń sanitarnych. Cele były wyposażone w niezbędne urządzenia kwaterunkowe, osadzeni mieli dostęp do zajęć sportowych, kulturalno oświatowych. Osadzeni

mieli też możliwość korzystania z biblioteki, radiowęzła, a także z posiadanych w celach telewizorów i odbiorników radiowych. Cele mieszkalne były nadto oświetlone i wentylowane. Potwierdza to wątpliwości, co do tego, że niedogodności związane z przebywaniem we wskazanych jednostkach penitencjarnych, wywołały u powoda jakies cierpienia.

W ocenie Sądu Okręgowego pozwany w toku procesu wykazał, że zapewnił powodowi właściwe warunki bytowe w ramach istniejących możliwości. Pozwany wykazał także, że jego działania nie były bezprawne. Wskazać w tym miejscu należy, że działanie pozwanego w tym zakresie nie nosiło cech celowego przetrzymywania powoda w niedogodnych dla niego warunkach i nie było podyktowane jego złą wolą. W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, iż przy ocenie zasadności roszczenia o zadośćuczynienie jednym z elementów, które należy brać pod uwagę jest także zbadanie nasilenia złej woli naruszydciela. Pozwany ze swej strony dołożył wszelkich starań, aby zapewnić powodowi godziwe warunki.

Skoro zatem nie doszło, z winy funkcjonariuszy pozwanego, do naruszenia dóbr osobistych powoda, to brak było podstaw do udzielenia mu z tego tytułu ochrony prawnej. Pewien stopień cierpienia i niedogodności jest wpisany w pozbawienie wolności, pozwany swym działaniem nie przyczynił się do jego powiększenia. W konsekwencji zgłoszone przez powoda żądania nie zasługiwały na uwzględnienie.

W świetle powyższego stwierdzić zatem należy, iż nie jest możliwe przyjęcie, że dobra osobiste powoda w ogóle zostały naruszone. Nie można się bowiem w tej kwestii opierać wyłącznie na odczuciach powoda. Sąd podziela w tej kwestii stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 11 marca 1997 r. wydanego w sprawie o sygn. akt III CKN 33/97, zgodnie z którym ocena, czy nastąpiło naruszenie dobra osobistego, jakim jest stan uczuć, godność osobista i nietykalność cielesna (art. 24 § 1 k.c.), nie może być dokonana według miary indywidualnej wrażliwości zainteresowanego (ocena subiektywna) (OSNC 1997/6-7/93).

Sąd Okręgowy uznał za zasadne nieobciążanie przegrywającego sprawę powoda kosztami procesu. Stosownie do art. 102 k.p.c. w przypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może nie obciążać strony przegrywającej kosztami procesu. Przepis nie precyzuje bliżej pojęcia „wypadków szczególnych”, pozostawiając rozwiązanie tego zagadnienia praktyce sądowej. Brak jakichkolwiek ograniczeń wyliczonych choćby przykładowo wskazuje na intencję ustawodawcy szerokiego pojmowania zakresu tego terminu (tak postanowienie SN z 28 czerwca 1966 roku, I CR 372/65). Za nieobciążaniem przegrywającego powoda kosztami procesu przemawiała nie tylko jego trudna sytuacja materialna (został w całości zwolniony od kosztów sądowych), lecz także swoisty charakter sprawy. Jak wskazał Sąd Najwyższy do wypadków szczególnie uzasadnionych w rozumieniu art. 102 k.p.c. można także zaliczyć sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu sądu (postanowienie SN z 15 marca 1982 r., I CZ 30/82, LEX nr 8403). Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał sytuację, w jakiej znalazł się powód za wypadek szczególnie uzasadniony, co skutkowało orzeczeniem jak w punkcie 2 wyroku.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł powód.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił

1. obrazę przepisów prawa materialnego - art. 23 i 24 w zw. z 448 KC poprzez błędną, jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie;
2. naruszenie prawa procesowego polegającą na nierozważeniu w toku podejmowania decyzji wszystkich okoliczności, które to uchybienie proceduralne miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia;

Wskazując na powołane zarzuty skarżący wniósł o:

1. zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie na rzecz Powoda całej żądanej sumy;

2. zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

3. zwolnienie Powoda od kosztów postępowania apelacyjnego w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja powoda jako pozbawiona uzasadnionych podstaw podlegała oddaleniu.

Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia została skonstruowana z wykorzystaniem zgromadzonego materiału dowodowego, którego ocena nie nasuwa zastrzeżeń spełniając kryteria przewidziane przepisem art. 233 § 1 kpc. Sąd Apelacyjny przyjmuje ustalenia Sądu I instancji za własne.

Nieuzasadniony jest zarzut apelacji dotyczący naruszenia art. 233 k.p.c. Zwrócić przy tym trzeba uwagę, że skuteczne podniesienie tego zarzutu nie może polegać na przedstawieniu własnej oceny dowodów i subiektywnej wykładni treści dokumentów, z których przeprowadzono dowody. Aby można mówić o naruszeniu art. 233 § 1 k.p.c. należy wykazać, że Sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjęta przez Sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i o ich odmiennej ocenie niż ocena dokonana przez Sąd.

Skarżący natomiast w istocie polemizuje z prawidłowymi ustaleniami Sądu Okręgowego, wskazując na okoliczności uzasadniające brak możliwości przedstawienia stosownych dowodów.

Trafne jest stanowisko Sądu Okręgowego, że ustalony stan faktyczny sprawy nie dawał podstaw do przyjęcia zasadności roszczenia powoda.

Powód swoje roszczenie wywodził z faktu osadzenia go w wieloosobowych celach różnych aresztów i zakładów karnych, w których nie zapewniono mu 3 m² powierzchni zagwarantowanych przepisem art. 110 § 2 kkw.

Należy przypomnieć, że roszczenia powoda dochodzone za okres od 22 stycznia 1994 r. do 30 marca 2009 r. uległy przedawnieniu wobec skutecznie podniesionego zarzutu przez pozwanego. Co do natomiast pozostałego okresu pobytu w zakładach karnych, powód nie wykazał by przebywał w warunkach przeludnienia, czy też nie miał zapewnionych właściwych warunków bytowych.

Sam fakt osadzenia powoda w przeludnionej celi, chociaż może stanowić naruszenie jego dóbr osobistych, sam przez się nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia wytoczonego przez powoda powództwa.

Niewątpliwie powód zobowiązany był, stosownie do treści art. 6 kc w zw. z art. 232 kpc wykazać, że doszło do naruszenia jego dobra osobistego na skutek określonego działania lub zaniechania pozwanego.

Należy wskazać, że w wydanym na gruncie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 r. orzeczeniu z dnia 6 marca 2001 r. w sprawie D. przeciwko Grecji Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, iż ocena czy doszło do naruszenia praw osadzonego musi uwzględniać kryterium kumulatywnej, kompleksowej oceny wszelkich aspektów warunków i rygorów pobytu. Należy też za Sądem Najwyższym (uzasadnienie wyroku z dnia 2 października 2007 r.) przywołać stanowisko ETPC wyrażone na przykład w orzeczeniach z dnia 29 kwietnia 2003 r., nr 38812/97, P. przeciwko Ukrainie, oraz nr 50390/99, M. G. i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, iż cierpienie i upokorzenie, by poddawały się zakwalifikowaniu jako naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności muszą w każdym razie przekraczać nieunikniony element cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności. Powód nie wykazał zaistnienia okoliczności, które pozwalałyby na sformułowanie tezy wyczerpującej wspomnianą przesłankę bezprawności.

Nie powinien też skarżący oczekiwać, że w warunkach pozbawienia wolności będzie realizował dotychczasowy tryb życia tak jak przed osadzeniem. Nie jest uzasadnione oczekiwanie skarżącego, by z domniemania bezprawności

zawartego w art. 24 k.c. wywodzić brak obowiązku dowodzenia faktów. Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). Ocena sytuacji powoda musi również uwzględniać okres odbywania kary.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r. w sprawie II CSK 269/07 (OSNC-ZD 2008/3/75) w zakresie dotyczącym wykazania przez powoda okoliczności faktycznych uzasadniających przyjęcie, że doszło do naruszenia dóbr osobistych, przyjmując że odbywanie kary pozbawienia wolności narusza dobro osobiste osadzonego, to nie jest ono związane z faktem osadzenia w przeludnionej celi ile wykazaniem konkretnych naruszeń wynikających z przeludnienia cel w okresie po 30 marca 2009 r. Trafnie przy tym przywołał Sąd Okręgowy wyrok wraz z uzasadnieniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. – sygn. akt SK 25/07 wskazując na jego prospektywny charakter.

Warunki bytowe w celach zajmowanych przez powoda, poza przeludnieniem, nie przekraczały minimalnego dopuszczalnego standardu. Cele były wyposażone w odpowiedni sprzęt zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania i niezbędne warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza oraz odpowiednią temperaturę i oświetlenie. Kącik sanitarny był oddzielony. Sam powód zresztą nie składał skarg na w/w warunki.

Podkreślić należy, iż powód nie odniósł się w toku postępowania przed Sadem I instancji do obszernego materiału dowodowego zaoferowanego przez pozwanego, przedstawiającego warunki bytowe w celach zajmowanych przez powoda.

W zakresie ochrony majątkowej dóbr osobistych podstawowe znaczenie ma art. 448 k.c., zgodnie z którym w razie naruszenia dobra osobistego, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia, sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny. Ustawodawca pozostawia tu sądowi pewien luz decyzyjny. Sąd mając na uwadze całokształt okoliczności danej sprawy władny jest podjąć decyzję co do konieczności przyznania zadośćuczynienia lub świadczenia pieniężnego na wskazany przez pokrzywdzonego cel społeczny, przy uwzględnieniu w szczególności kompensacyjnej funkcji majątkowych środków ochrony dóbr osobistych. Zasadniczym celem zadośćuczynienia jest bowiem przyznanie kompensaty w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, a więc doznane na skutek naruszenia dóbr osobistych cierpienia moralne i psychiczne.

Ocena stopnia dolegliwości wynikającej z przeludnienia jednostek penitencjarnych, braku odpowiedniej opieki medycznej i ewentualnej krzywdy doznanej z tego tytułu, wymaga analizy możliwej kumulacji także innych czynników wpływających na wartościowanie warunków przebywania i z natury rzeczy ma charakter oceny in concreto. To do sądu orzekającego w okolicznościach konkretnej sprawy należy ocena, czy zakres i stopień naruszenia dóbr osobistych uzasadniają przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego i w jakiej wysokości. Uwzględnić należy przy tym zasadę, że przyznana ochrona powinna być każdorazowo dostosowana do charakteru i rodzaju naruszonego dobra osobistego oraz stopnia i zakresu naruszenia (tak m.in. Trybunał Konstytucyjny i Sąd Najwyższy w przywołanych już orzeczeniach z dnia 26 maja 2008 r. oraz z dnia 28 lutego 2007 r.).

Odnosząc powyższe wskazania interpretacyjne do okoliczności rozpoznawanej sprawy wskazać przede wszystkim należy, że powód nie wykazał zakresu i rozmiaru krzywdy powstałej w wyniku podnoszonego zarzutu braku dostępu do środków higieny osobistej i ciepłej wody, dostatecznej wentylacji, niedostatecznym dostępem światła dziennego oraz ograniczeniem w dostawie światła sztucznego, niezapewnienie odpowiedniej intymności i nieskrępowania przy korzystaniu z kącików sanitarnych.

Sam fakt odbywania kary pozbawienia wolności, na którą powód został skazany prawomocnymi wyrokami za popełnione przestępstwa, nie stanowi podstawy do przyznania jakiegokolwiek kompensaty. Wprawdzie pobyt w zakładzie karnym wiąże się z różnego rodzaju ograniczeniami wolności osobistych, jednakże ograniczeń tych nie można uznać za bezprawne. Mieszczą się one bowiem w granicach przewidzianych prawem i stanowią konieczną, a zarazem oczywistą, konsekwencję kary. Odbywanie zatem części kary pozbawienia wolności przez powoda w celach

niespełniających w pełni współczynnika powierzchniowego , przy zachowaniu pozostałych podstawowych wymogów określonych w art. 110 § 2 k.k.w. (właściwe wyposażenie celi, zapewnienie skazanemu osobnego miejsca do spania oraz odpowiednich warunków higieny, dostateczny dopływ powietrza) nie może być uznane w tej sprawie za stan skutkujący powstaniem dolegliwości większych, aniżeli te, które w sposób nieodłączny i konieczny związane są z odbywaniem kary pozbawienia wolności. Z tych względów brak jest w świetle art. 448 k.c. podstaw do zasądzenia na rzecz powoda żądanej kwoty zadośćuczynienia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny, w oparciu o przepis art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku. Sąd Apelacyjny odstąpił od obciążania powoda kosztami postępowania apelacyjnego z uwagi na fakt jego sytuację materialną – art. 102 k.p.c.